

PIRKKO SAISIO

SZULIKÓ

(részlet)

- *Nomen est omen.*
- *Ez mit jelent?*
- *Vagy akár fordítva is lehetne. Omen est nomen.*
- *De mit jelent?!*

Vlagyimir Iljics csak mosolyog, és szorosabbra tekeri a lábán a Nagyezsda Krupszkájától kölcsönzött gyapjúsálat.

Az ablak mögött feketeség, éjfél körül jár az idő.

Szentpétervár villanyszolgáltatása sokat ingadozott az elmúlt napokban, ezért nemcsak a Szmolnij Intézet végeláthatatlan folyosóin villódnak a villanykörték, hanem a díszteremben és a szobákban is, melyeket irodákká alakítottak. A díszterem sivár és szürke, a hidegben látszik a lehelet.

A kályha füstöl, továbbra is Lev Bronstejnt várják, aki egy iratért ugrott el. Valamilyen oknál fogva Lev Bronstejn szeret nagyon elfoglaltnak mutatkozni a folyosókon.

– Nevében a sorsa. Latinul van – szólal meg újra Vlagyimir Iljics. – A sors az lehet akár egy új név is, nem gondolja, Jozsif Visszarionovics? Az új név megváltoztatja viselőjét, amikor felveszi.

Jozsif Visszarionovics elvörösödik, fagyos kezét a zsebébe dugja.

- Azt akarja mondani, hogy más ember lettem most, hogy oroszosítottam a nevem?
- Nem feltétlenül erre gondoltam, inkább az új családnevére, az acélosra. Sztálin vagyis acélember. Nem érzi magát másként most, hogy ilyen acélos lett?
- Nem – válaszolja röviden Jozsif Visszarionovics.

Zsebre vágja a kezét, és valami különös, kerek, lapos fémtárgyra tapint. Egy díszes kis dobozt húz elő. A doboz tetejére festett ágból három virág nő, talán cseresznye, de az is lehet, hogy almafa rügye.

– Az meg mi? – kérdezi a kanapé sarkában a bundájába burkolódzva Jakov Szverdlov, közben a leheletével igyekszik melengetni a kezét. – Burnótszelencének néz ki. Nem is tudtam, hogy szereti a burnótot.

A regény megjelenés alatt a Polar Könyvek budapesti kiadónál.

- Inkább púderesdoboznak mondanám, Szverdlov elvtárs – válaszolja Jozsif.
- Maga használ púdert?
- Nem, nem tartom szükségesnek eltakarni a hegeimet. A tegnap találtam a folyosón, és úgy tűnik, zsebre is vágtam.
- Ezzel kívánja netán felfedni a fiatal nemesek intézetének titkát?

Jozsif nem kedveli Szverdlovot, egy kereskedő fiát, aki folyton zsebkendőbe fújja az orrát, és erőtlenül hadonászik a kezével, hogy a cigarettafüstöt elhessegesse.

Jozsif amúgy Lev Bronstejnt sem kedveli, mert túlságosan piperkőcnek tartja azzal a kis szemüveggel az orrán, mintha folyton tanult mivoltát akarná hangsúlyozni.

Lev Bronstejn saját bevallása szerint öt nyelven beszél, és minden egyes tükr előtt megáll, ami az útjába kerül.

– A doboz tulajdonosa már biztos Párizsban van – teszi hozzá Jozsif. – A fehérgárdisták addig kísérték, és most szabadon púderezheti az orrát.

Azért az mégiscsak elég különös, hogy Vlagyimir Iljics két zsidót is a szentpétervári tanács végrehajtó testületének négyei közé emelt, és ezzel a csipkelődő, vézna Szverdlovval osztotta meg a hatalmát.

Szverdlovnak még a bőre is sötét, mint valami afrikainak, pedig aligha van ideje meg kedve kint, a napon lézengeni.

- Tudta, hogy az acélnak nem kell hajlíthatatlannak lennie?

Ezt kérdezi Vlagyimir Iljics, amikor nyílik a díszterem ajtaja.

A résen hangzavar és sietős léptek zaja szűrődik be. Részeg röhögés és gyerek-sírás, a folyosó végéről furulyaszó. A *Szabad Oroszország* című darabot fújja.

A résen keresztül egy bajuszos, megtermett férfira látni, az előtérbe kihelyezett asztalnál ül, kezében a kucsmája.

A terem előtti padon még két férfi foglal helyet, mindkettő a térdén tartja a fejfedőjét, és úgy simogatja, mint valami macskát.

A három férfi egyszerre fordul az ajtó felé, egyenesen a díszterembe látnak, melynek résnyire nyitott ajtaján keresztül Lev Bronstejn lép be, és a kint ülő férfikkal mit sem törődve, becsukja az ajtót.

- Bocsánat a késésért.

Bronstejn egy széket tesz Vlagyimir Iljics széke mellé, és kiteregeti a hozott papírokat.

- Ha az acél nem hajlik, akkor törik. Tudta ezt?

Lev Bronstejn lehajol Vlagyimir Iljicshez mély kíváncsiságot tettető kifejezéssel az arcán.

- Miről van szó?

Kopognak, egy vörösgárdista lép be bizonytalan léptekkel. Kezében tálca, az ajtót nyitva hagyja, nyomában érkezik egy másik a szamovárral.

A folyosón várakozó három férfi mozdulatlanul ül, mereven bámul be a díszterembe.

– A nevekről beszélgettünk – feleli Vlagyimir Iljics. – Az emberek neveiről, és a hozzájuk kapcsolódó tulajdonságokról és meglepetésekről. Sztálin. Acél. Hajlíthatatlan acél. Vagy hajlíthatatlanul acélos.

Az asztalra teáscsészéket, aranyozott szélű pálinkáspoharakat, cukrot, kenyeret és savanyú uborkát tesznek. És egy kancsó aranyszínű konyakot, természetesen örményt.

A gárdista keze megremeg, leheletén az elmúlt éjszakák vodkaadagja érződik.

A másik meggyűjtja a szamovár alatt a tüzet, valamit rendkívül szórakoztatónak talál, mert fel-felnevet magában.

A szamovár is füstölni kezd, Szverdlov a zsebkendőjébe köhög.

– A delegáció továbbra is kint vár – figyelmeztet Lev Bronstejn.

– Bronstejn elvtárs, a maga neve honnan is származik? – kérdez rá Vlagyimir Iljics.

– A Trockijra gondol?

Lev Bronstejn elmosolyodik, és Joszifot ez a mosoly a ragacsos marmeládra emlékezteti.

– Egy odesszai börtönőrtől loptam, míg a büntetésemet töltöttem – válaszolja Bronstejn. – Amikor kiengedtek, kárpótlásul elhoztam magammal a nevet. Amúgy a finn delegáció még mindig kint ül, küldjem el őket megint, vagy mi legyen?

A vörösgárdisták elhagyják a termet, a résnyire nyitott ajtóban három várakozó szempár villan fel.

Vlagyimir Iljics sóhajt egyet, majd az asztalon levő papírokat kezdi lapozgatni.

– Korábban legalább szocialistákat küldtek, most meg csak polgárokat. Mit tegyünk?

– Azt az okiratot mindannyian olvastuk, Vlagyimir Iljics – szólal meg Szverdlov a zsebkendője mögül. – Többször is.

Joszif egy széket hoz Vlagyimir Iljics másik oldalára. Közben azon csodálkozik, hogy miért nem kelt Szverdlov átlátszó hízelgése ellenérzést Vlagyimir Iljicsben. De a népbiztos arcáról semmit nem lehet leolvasni.

– Úgy tűnik, hogy a finn polgárok mellett a szocialisták is függetlenséget akarnak – mondja Vlagyimir Iljics. – Ha csak a polgárok akarnának, akkor egyszerű lenne a dolgunk: nem adnánk meg. De ha most nem adjuk meg, fennáll a veszély, hogy a szocialisták hátat fordítanak nekünk, és Finnországot a világ vége-

zetéig kapitalista marad. Ha viszont megadjuk, akkor megmarad a remény, hogy a finn szocialisták előbb vagy utóbb, de követni fogják forradalmi példánkat.

– De azért az orosz csapatokat nem vonjuk ki, ugye? – teszi fel a kérdést Szverdlov még mindig a zsebkendője mögül.

– Pedig azt kéri – válaszolja Vlagyimir Iljics.

– Hát ebbe nem egyezhetünk bele – bukik ki Szverdlovból.

– Lehet, hogy mégis az lesz a legokosabb, hogy beleegyezzünk – folytatja Vlagyimir Iljics. – Aláírjuk a nyilatkozatot, aztán majd meglátjuk, hogy mit csinálunk az ott állomásozó csapatokkal. Lássuk, hova fejlődik ez az ügy, nem sietünk sehova. Egyelőre elég az aláírt ígéret.

Szverdlov elhallgat, csak a pattogó tűz és a szamovár hangja hallatszik.

Joszif legnagyobb meglepetésére Bronstejn sem szólal meg.

– Szóval akkor aláírjuk, és aztán meglátjuk, hogy a finn elvtársak mire jutnak. Ugye? – kérdez rá Vlagyimir Iljics.

Csend.

A furulyaszó mellett kintről egy balalajka hangja is felcsendül, a gyerek már vagy két órája sír, padló recseg. Valószínűleg táncolnak a folyosón, vagy verekszenek.

– Ha a vörösök itt, a Szmolnijban így viselkednek, a szemünk láttára méghozzá, akkor el tudom képzelni, hogy viselkedhetnek más városokban vagy vidéken.

Ennyit mond Szverdlov a kanapén ülve.

És Joszif arra gondol, hogy Szverdlov még biztos soha nem volt részeg, és soha nem adta át magát egy nőnek, és nem vetette bele magát egyetlen féktelen mulatságba sem.

Szverdlov soha nem érintette meg önnön lelkét, nem mert eggyé válni a világ szívével, mely valahol a láthatatlanban, az ismeretlenben dobog, és melynek ritmusát csak ritka alkalmakkor tudja felvenni az ember. Akkor, ha teljesen átadja magát az érzéseinek.

– Jó fiúk ezek – mondja Vlagyimir Iljics, és előveszi a kész okiratot, mely kissé gyűrött és pecsétes. – Aranyos fiúk, csak egy alapos fenyítés hiányzik nekik.

Vlagyimir Iljics aláírja a papírt, majd Joszifnak nyújtja.

– Nem kell minden népbiztosnak aláírnia a dokumentumot? – kérdez rá Szverdlov a bundájába burkolódzva.

– A többiek már tegnap aláírták – válaszolja Vlagyimir Iljics. – A döntést meghagyták nekünk.

Szverdlov felkel a kanapéről, aláírja a papírt, majd újra betemeti magát a bundájába, hogy kissé felmelegedjen.

Bronstejn is kelleetlenül aláírkantja a nevét.

– Én sem szívesen teszem – mondja Vlagyimir Iljics mintegy vigasztalásul Bronstejnnak, majd feláll, és az ajtó felé indul.

Szverdlov teát tölt magának, lassan kortyolgatja, Bronstejn a körmét reszeli. Jozsif feláll, az ablakhoz megy. Az üveg párás, a jégvirágok olvadoznak.

Szmolnij székesegyházának keresztjei a halvány holdfényben aranylanak, a felhők nyugtalanul vonulnak el a hold előtt, és Jozsif fejében halkan megszólal az ezerszer, tízezerszer, százezerszer kórusban énekelt sor: *goszpodij pomiluj, goszpodij pomiluj, goszpodij pomiluj*, könyörülj rajtunk, Uram; de soha nem grúz, mindig csak oroszul.

A reggeli szentmise, a vecsernye, a húsvéti mise, a vigília, a keresztút, a harangok zúgása és kongása – finoman vagy erőteljesen, az égő viaszgyertyák sercegése, az újra olvadt viasz nyoma, az ikonok örökkévalóságba néző tekintetei, a tömjén bódító illata és a végtelen *goszpodij pomiluj... goszpodij pomiluj... goszpodij pomiluj* összesűrűsödnek mintegy alagutat képezve, mely beszippantja Jozsifot. Hirtelen mindent élesen lát, érez, saját gyerekkori hangját hallja ... *goszpodij pomiluj... goszpodij pomiluj... goszpodij pomiluj...* saját gyönyörűséges, mély, erőteljes és mindent leuraló hangját.

És elérzékenyül. Torkából furcsa hörgés szakad fel, melyet egy köhintéssel igyekszik leplezni, de a hátában érzi Szverdlov és Bronstejn tekintetét.

– Mondott valamit, Sztálin elvtárs? – kérdezi Szverdlov.

– Semmit, csak elgondolkodtam – válaszolja Jozsif, és igyekszik összeszedni magát.

– Min? – kérdez rá Bronstejn kíváncsian.

– A diplomokon. Hogy mit csinálunk velük? – válaszolja Jozsif. – Leromboljuk, az világos. Vidéken legalábbis, de még az is lehet, hogy ezt is, a Szmolnij-székesegyházat. Bár elég szép, mármint a maga módján.

Jozsif látja, ahogy Szverdlov és Bronstejn tekintete összetalálkozik.

– De a Szmolnij székesegyházat Francesco Bartolomeo Rastrelli tervezte, nem vagyunk mi barbárok! – horkan fel Szverdlov.

– Legközelebb az Ermitázst akarja majd lerombolni? – teszi hozzá Bronstejn, és megint összevillanak a gúnyos tekintetek. – Csak mert azt is Rastrelli tervezte.

Jozsif elvörösödik.

A zsidók összefogtak ellene, folyton ki akarják oktatni különféle témákban, most éppen művelődéstörténetben. De mindig fennhájázóan.

– Nem is úgy értettem a rombolást – veti közbe Jozsif. – Hanem hogy leszedjük a keresztet meg az összes vallási szimbólumot. Az épület maradhat, persze, majd felhasználjuk valamire.

Nyílik az ajtó, Vlagyimir Iljics lép be grimaszolva.

– Elvtársaknak szólítottam ezeket a polgárküldötteket, csakazértis! És az a disznó még hálás is volt, hálásan gyűrögette a kucsmáját, nem győzte megköszönni az aláírt dokumentumot!

– Disznó?

– A delegáció vezetőjének svéd a családneve, Svinhufvud – magyarázza Vlagyimir Iljics –, mely annyit tesz: *disznófej*. Őszintén megvallva azok az apró szemek tényleg disznóra emlékeztettek, az orráról nem is beszélve: mint aki éppen fagyos krumpliföldet túrt.

Vlagyimir Iljics megragadja a kristálykancsót és megtölt négy aranszélű poharat.

– Na, akkor most szomorúságunkban vagy örömünkben koccintunk?

– Inkább a nemsokára bekövetkező finn forradalomra igyunk! – javasolja Bronstejn.

Koccintanak, még Szverdlov is felkel a kanapéről, megnedvesíti az ajkát és a bajszát az örmény konyakkal, de már ettől az egy kortytól is hosszantartó köhögésbe kezd.

– Tegyük el magunkat holnapra – zárja le az estét Vlagyimir Iljics. – Sztálin elvtárs, elkísérne a szobáimig? Lenne néhány dolog, amiről beszélni szeretnék.

Bronstejn és Szverdlov ismét összenéz.

Joszif pedig próbálja elrejtetni az ajkára toluló gúnyos mosolyt.

Varga P. Ildikó fordítása

